



**WEST BENGAL STATE UNIVERSITY**

B.A. Honours Part-III Examination, 2019

**SANSKRIT**

**PAPER-SANA-V**

Time Allotted: 4 Hours

Full Marks: 100

*The figures in the margin indicate full marks.*

*Candidates should answer in their own words and adhere to the word limit as practicable.*

**Unit-I**

**(Full Marks-25)**

1. Who are the seer and deity of Hiranyagarbha-sūkta? Write a note on the philosophical implication of this hymn in your own words. 1+1+6

**OR**

- Name the metre and seer of uṣas-sūkta (R̥gveda V. 80). Describe the characteristics features of the Vedic deity Uṣas. 1+1+6

2. Translate into English or Bengali any *two* from the following verses: 5×2 = 10

(क) उप॑ त्वाग्ने॑ दि॒वेदि॑वे

दोषा॑वस्तर्धिया॑ व॒यम् ।

नमो॑ भर॑न्त॒ एम॑सि ॥

(ख) यो जा॒त ए॒व प्र॑थ॒मो मन॑स्वा-

न्दे॒वो दे॒वान् क्र॑तु॒ना प॒र्यभू॑षत् ।

यस्य॑ शु॒ष्माद्रो॑दसी॒ अभ्य॑सेतां

नृ॒म्णस्य॑ म॒ह्य स॑ ज॒नास॒ इन्द्रः॑ ॥

(ग) अ॒हं रु॒द्राय॑ ध॒नुरा॑ त॒नोमि॑

ब्र॒ह्मद्वि॑षे शर॑वे ह॒न्त॒वा उ॑ ।

अ॒हं ज॒नाय॑ स॒मदं॑ कृ॒णो-

म्य॒हं द्या॑वापृथि॒वी आ॑ वि॒वेश ॥

3. Explain in Sanskrit any *one* from the following verses:

7×1 = 7

- (क) अग्ने॑ यं य॒ज्ञम॑ध्व॒रं  
वि॒श्वतः॑ परि॒भूर॑सि।  
स इ॒द्वेषु॑ गच्छति॥
- (ख) द्यावा॑ चिदस्मै पृथि॒वी न॑मेते  
शु॒ष्माच्चिद॑स्य पर्व॒ता भ॑यन्ते।  
यः सो॒मपा॑ नि॒चितो॑ वज्र॒बाहु॑—  
यो वज्र॑हस्तः स ज॒नास॑ इन्द्रः॥
- (ग) अ॒हं रा॒ष्ट्री स॒ंगम॑नी वसू॒नां  
चि॒कि॒तुषी॑ प्रथ॒मा य॒ज्ञिया॑नाम्।  
तां मा॑ दे॒वा व्य॑दधुः पुरु॒त्रा  
भूरि॑स्थात्रां भूर्या॒वेश॑यन्तीम्॥

## Unit-II

(Full Marks-10)

4. Answer either A or B :

A. Translate into English or Bengali any *two* from the following:

5×2 = 10

- (i) या ते॑ रु॒द्र शि॒वा त॒नूर॑घो॒राऽपा॑पकाशिनी।  
तया॑ नस्त॒न्वा श॑न्त॒मया॑ गिरि॒शन्ता॑भिचा॒कशी॑हि॥
- (ii) शि॒वेन॑ वच॒सा त्वा॑ गिरि॒शाऽच्छा॑ वदामसि।  
यथा॑ नः॒ सर्व॑मिज्जग॒दय॑क्ष्मं सु॒मना॑ असत्॥
- (iii) अ॒सौ यस्ता॑ग्नो अ॒रुण॑ उ॒त ब॒भ्रुः सु॑म॒ङ्गलः॑।  
ये चैनं॑ रु॒द्रा अ॒भितो॑ दि॒क्षु श्रि॒ताः स॑हस्र॒शोऽवै॑षां हेड॑ इमहे॥

B. Answer any *one* of the following questions:

10×1 = 10

- (i) Name three epithets of Rudra as you find in your text and discuss his characteristic features.
- (ii) 'Worshippers of Rudra are afraid of his terrible nature.'— Justify the statement citing examples from your text.

**Unit-III**  
**(Full Marks-10)**

5. Answer any **one** question from the following: 10×1 = 10
- (a) Describe the story of deluge as narrated in the Manumatsyakathā. Name the commentator of the story. Discuss whether it bears any trace of any other literature or not.
- (b) Which Saṃhitā does the Aitareya Brāhmaṇa belong to ? Narrate the story of Śunaḥśepa as you find in that Brāhmaṇa and write a few words on its significance.

**Unit-IV**  
**(Full Marks-15)**

6. Explain in Sanskrit any **one** from the following verses: 9×1 = 9
- (a) अणुः पन्था विततः पुराणो  
मां स्पृष्टोऽनुवित्तो मयैव।  
तेन धीरा अपियन्ति ब्रह्मविदः  
स्वर्गं लोकमित ऊर्ध्वं विमुक्ताः ॥
- (b) अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽविद्यामुपासते।  
ततो भूय इव ते तमो य उ विद्यायां रताः ॥
- (c) मनसै वानुद्रष्टव्यं नेह नानास्ति किञ्चन।  
मृत्योः स मृत्युमाप्नोति य इह नानेव पश्यति ॥



7. Answer either A or B :
- A. Write short notes on any **two** from the following: 3×2 = 6
- विद्याकर्मणी, महती विनष्टिः, विरजः, वसुदानः, अमृतम्।
- B. Translate into English or Bengali any **two** from the following: 3×2 = 6
- (i) तस्मिञ्छुक्लमुत नीलमाहु  
पिङ्गलं हरितं लोहितम्।  
एष पन्था ब्रह्मणा हानुवित्त-  
स्तेनैति ब्रह्मवित् पुण्यकृत् तैजसश्च ॥
- (ii) अनन्दा नाम ते लोका अन्धेन तमसावृताः।  
तांस्ते प्रेत्याभिगच्छन्त्यविद्वांसोऽवुधो जनाः ॥
- (iii) तद् यथा तृणजलायुका तृणस्यान्तं गत्वान्यमाक्रममाक्रम्यात्मानमुपसंहरत्येवमेवायमात्मेदं शरीरं  
निहत्याविद्यां गमयित्वान्यमाक्रममाक्रम्यात्मानमुपसंहरति।

**Unit-V**  
**(Full Marks-15)**

8. Give the Padapāṭha of the verse in Q.2 (क) or in Q.3(क). 5
9. Attempt any *one* question from the following: 10×1 = 10
- (a) Write a comprehensive note on Vedic Prefix.
- (b) Write an exhaustive note on Vedic Aorist
- (c) Write short notes on any two from the following:  
जात्यस्वरित, अनुदात्तस्वर, use of अवग्रह .

**Unit-VI**  
**(Full Marks-25)**

10. Answer any *two* questions from the following: 10×2 = 20
- (a) Give an account of the principal views regarding the age of the Vedas.
- (b) Discuss the characteristics of the dialogue hymns. Give an account of the dialogue hymns of the Ṛgveda.
- (c) What are the main divisions of the Yajurveda? Give an account of the variety of the contents of the Yajurveda Saṁhitā.
- (d) What is Vedāṅga? Write a note on the Vedāṅga literature.
11. Write a short note on any *one* from the following: 5×1 = 5
- (a) Trayī
- (b) Puruṣasūkta
- (c) Sarvānukramaṇī
- (d) Bṛhaddevatā.

—x—





## WEST BENGAL STATE UNIVERSITY

B.A. Honours Part-III Examination, 2019

### SANSKRIT

### PAPER-SANA-VI

Time Allotted: 4 Hours

Full Marks: 100

*The figures in the margin indicate full marks. Candidates should answer in their own words and adhere to the word limit as practicable.*

#### UNIT-I

(Full Marks-30)

1. Answer any **one** question from the following: 12×1 = 12
  - (a) Discuss the principles of taxation as you find in the seventh chapter of the मनुसंहिता।
  - (b) Write, according to मनुसंहिता (chapter VII), a clear note on the qualifications of सचिव and अमात्य।
  - (c) How many types of forts are prescribed by मनु? Discuss them fully. Which is the best one according to him?
2. Explain any **one** from the following verses in simple Sanskrit: 8×1 = 8
  - (a) सप्तकस्यास्य वर्गस्य सर्वत्रैवानुषङ्गिणः।  
पूर्वं पूर्वं गुरुतरं विद्याद् व्यसनमात्मवान्॥
  - (b) दूत एव हि सन्धत्ते भिनत्येव च संहतान्।  
दूतस्तत् कुरुते कर्म भिद्यन्ते येन मानवाः॥
3. Write short notes on any **two** of the following: 5×2 = 10

अधरोत्तरम् , गुप्तिः , मन्वर्थमुक्तावली , उपायचतुष्टयम् , कुप्यम्।

#### UNIT-II

(Full Marks- 25)

4. Answer any **two** questions from the following: 10×2 = 20
  - (a) Explain कौटिल्य's conception of इन्द्रियजय and refer to his citations of historical examples. 7+3 = 10

- (b) Discuss, according to कौटिल्य, the different categories of विद्या and their utility.
- (c) 'कृतमहामात्यापसर्पः पौरजानपदानपसर्पयेत्'—Enumerate in this connection the functions of the अपसर्प ।
- (d) Give an account of मन्त्रज्ञानम् and मन्त्ररक्षणम् as discussed by कौटिल्य ।
5. Write short note on any **one** from the following:  
कृत्याकृत्य , अरिषड्वर्ग , योगक्षेम , वर्णाश्रमधर्म ।

5×1=5

**UNIT-III**  
**(Full Marks- 25)**

6. Answer any **one** question from the following: 12×1 = 12
- (a) Name after याज्ञवल्क्य, the different kinds of sons. Do all of them have equal rights in their paternal property? 8+4
- (b) What, according to याज्ञवल्क्य, are the four constituents (पादs) of व्यवहार? Discuss fully.
7. Explain any **one** of the following verses in simple Sanskrit: 8×1 = 8
- (a) दर्शने प्रत्यये दाने प्रतिभाव्यं विधीयते ।  
आद्यौ तु वितथे दाप्यावितरस्य सुता अपि ॥
- (b) आगमोऽप्यधिको भोगाद् विना पूर्वक्रमागतात् ।  
आगमेऽपि वलं नैव भुक्तिः स्तोकापि यत्र न ॥
8. Write short note on any **one** of the following: 5×1 = 5
- प्राड्विवाक , साहस , वाक्पारुष्य , सीमाविवाद ।

**UNIT-IV**  
**(Full Marks-20)**

9. Answer any **two** questions from the following: 10×2 = 20
- (a) Attempt a note on the contributions of Bengali writers in the field of स्मृतिशास्त्र.
- (b) Discuss the mutual relationship of धर्मशास्त्र and धर्मसूत्र. Narrate their similarities and differences.
- (c) Discuss the main tenets of कौटिल्य's अर्थशास्त्र. Is there any difference in approach and outlook from the धर्मशास्त्र?
- (d) Write short notes on any **two** of the following: 5×2 = 10
- नीतिशतकम् , दण्डनीतिः , प्रायश्चित्तम् , गौतमः ।

—x—





**WEST BENGAL STATE UNIVERSITY**

B.A. Honours Part-III Examination, 2019

**SANSKRIT**

**PAPER-SANA-VII**

Time Allotted: 4 Hours

Full Marks: 100

*The figures in the margin indicate full marks.*

*Candidates should answer in their own words and adhere to the word limit as practicable.*

**UNIT-I**

**(Full Marks-60)**

1. अधोगतानां द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं प्रदेयम् — 13×2 = 26
  - (a) किं तावत्सामान्यलक्षणम् ? लक्षणसंगतिं प्रदर्श्य सामान्यभेदाः निरूप्यन्ताम्। 2+8+3=13
  - (b) कारणलक्षणं विष्पष्टीकृत्य लक्षणोदाहरणाभ्यां कारणभेदाः प्रतिपाद्यन्ताम्। 4+9 = 13
  - (c) किं तावत् शब्दप्रमाणम् ? शक्तिग्रहः केनोपायेन भवतीति विशदयताम्। 5+8 = 13
  - (d) पूर्वपक्षनिराकरणपूर्वकं तमसः आलोकाभावपरत्वं प्रतिष्ठाप्यताम्।
2. अधोलिखितेषु द्वौ प्रश्नौ समाधेयौ — 12×2 = 24
  - (a) अधस्तनेषु युगलद्वयस्य मिथो भेदः प्रदर्शनीयः— 6×2 = 12
    - (i) स्मृतिः अनुभवश्च।
    - (ii) संशयो विपर्ययश्च।
    - (iii) केवलान्वयि लिङ्गं केवलव्यतिरेकि लिङ्गं च।
    - (iv) संयोगः समवायश्च।
  - (b) अधोगतेषु स्वाभिमतं पङ्क्तिद्वयं व्याख्येयम् — 6×2 = 12
    - (i) अनादिः सान्तः प्रागभावः।
    - (ii) असाधारणं कारणं करणम्।
    - (iii) तत्र गन्धवती पृथिवी।
    - (iv) ज्ञानाधिकरणमात्मा।
  - (c) अधोलिखितेषु द्वयोः हेत्वाभासनिरूपणं कार्यम् — 6×2 = 12
    - (i) गगनं रूपहीनं द्रव्यत्वात्।
    - (ii) घटो नित्यः कार्यत्वात्।
    - (iii) कमलं सुगन्धि पद्मत्वात्।
    - (iv) अयं श्यामो मित्रातनयत्वात्।



3. अधोगतेषु द्वयोः टीका लेख्या -

5×2 = 10

- (i) मनः ।
- (ii) कर्म ।
- (iii) विशेषः ।
- (iv) उपमानम् ।

**UNIT-II**  
**(Full Marks-40)**

4. Answer any **one** of the following:

12×1 = 12

- (a) Give a critical exposition of the Jaina doctrine of Syādavāda. What effect does this doctrine have on Jaina philosophy?
- (b) Discuss the Sāṅkhya theory of *puruṣa* and *prakṛti*.
- (c) Elucidate the essence of Brahman according to Advaita vedānta philosophy.

5. Write short notes on any **two** of the following:

6×2 = 12

- (a) आर्यसत्यचतुष्टयम् ।
- (b) अष्टाङ्गिकमार्गः ।
- (c) अपूर्वः ।
- (d) चित्तभूमयः ।

6. Answer any **eight** of the following questions:

2×8 = 16

- (a) Who was the founder of वैशेषिक Philosophy?
- (b) Who wrote न्यायमञ्जरी?
- (c) To which system of philosophy does सत्कार्यवाद belong?
- (d) What are त्रिरत्न in Jaina philosophy?
- (e) Who was the author of योगवार्तिक?
- (f) Who is the founder of विशिष्टाद्वैतवाद? What is the name of his book?
- (g) Name the four schools of Buddhist philosophy.
- (h) Name the two schools of Mīmāṃsā philosophy.
- (i) भूतचैतन्यवाद is accepted by \_\_\_\_\_.
- (j) What are the four अनुबन्ध of वेदान्त?

—x—







**WEST BENGAL STATE UNIVERSITY**  
B.A. Honours Part-III Examination, 2019

**SANSKRIT**

**PAPER-SANA-VIII**

Time Allotted: 4 Hours

Full Marks: 100

*The figures in the margin indicate full marks.  
Candidates should answer in their own words and adhere to the word limit as practicable.*

**UNIT-I**

**(Full Marks-70)**

1. यथेच्छमेकस्य प्रश्नस्योत्तरं प्रदेयम्— 10×1 = 10
  - (a) किं नाम करणम् ? हेतुकरणयोः पार्थक्यं सोदाहरणं प्रदेयम्। 3+7
  - (b) अपादानकारकमधिकृत्य कश्चिद् निबन्धो विरच्यताम्। 10
2. स्वाभिमतं सूत्रद्वयं सुरगिरा व्याख्येयम्— 5×2 = 10
  - (a) स्वतन्त्रः कर्ता
  - (b) अकथितं च
  - (c) क्रियार्थोपपदस्य च कर्मणि स्थानिनः।
  - (d) कर्तृकर्मणोः कृति
  - (e) हेतौ
3. यथेच्छमेकं दीक्षितवचनं व्याख्येयम्— 6×1 = 6
  - (a) अभिधानञ्च प्रायेण तिङ्कृतद्धितसमासैः।
  - (b) तमबग्रहणं किम्। गङ्गायां घोषः।
  - (c) औपश्लेषिको वैषयिकोऽभिव्यापकश्चेत्याधारस्त्रिधा।
4. अधस्तनेषु द्वयोः व्याकरणसम्मता टीका विरचनीया— 5×2 = 10
  - (a) प्रातिपदिकार्थः।
  - (b) कर्मप्रवचनीयः।
  - (c) अङ्गविकारः।
  - (d) सम्प्रदानम्।
  - (e) विभाषा।

5. रेखाङ्कितेषु पदेषु द्वयोः ससूत्रं स-कारणविभक्तिप्रयोगसार्थक्यं निर्णयम्—

2×2 = 4

- (a) द्रोणो व्रीहिः ।
- (b) साधुः वनम् उपवसति ।
- (c) यागाय याति ।
- (d) विद्वान् सर्वेषां पुजितः ।
- (e) पादेन खञ्जः ।

6. स्वाभिमतं सूत्रद्वयं संस्कृत-भाषया व्याख्येयम् —

5×2 = 10

- (a) समर्थः पदविधिः ।
- (b) एकविभक्ति चापूर्वनिपाते ।
- (c) उपपदमतिङ् ।
- (d) विशेषणं विशेष्येण बहुलम् ।
- (e) तत्र तेनेदमिति सरूपे ।

7. अधोदत्तेषु दीक्षितवचनेषु द्वयोः आशयः स्पष्टी क्रियताम्—

5×2 = 10

- (a) सापेक्षत्वेऽपि गमकत्वात् समासः ।
- (b) इवेन समासो विभक्तयंलोपश्च ।
- (c) अधिकारोऽयम् । एतत्सामर्थ्यादेव प्राचीनानां नित्यसमासत्वम् ।
- (d) अनित्योऽयं गुणेन निषेधः । 'तदशिष्यं' संज्ञाप्रमाणत्वाद् इत्यादिनिर्देशात् ।
- (e) अतएव ज्ञापकाद् व्यधिकरणपदो बहुव्रीहिः ।

अथवा

द्वयोः टीका विरचनीया —

5×2 = 10

- (a) वृत्तिः ।
- (b) नित्यसमासः ।
- (c) भाषितपुंस्कम् ।
- (d) इतरेतरयोगद्वन्द्वः ।

8. अधोलिखितानां द्वयोः पदयोः ससूत्रं साधनं करणीयम् —

5×2 = 10

- (a) दुर्भिक्षम् ।
- (b) कुम्भकारः ।
- (c) अष्टाध्यायी ।
- (d) दण्डादण्डि ।
- (e) इक्षुच्छायम् ।

**UNIT-II**  
**(Full Marks-30)**

9. Answer any *two* questions from the following: 10×2 = 20
- (a) Give an elaborate note on the origin of writing in India. 10
- (b) Write a clear note on Dravidian influence in Sanskrit. 10
- (c) What is meant by the term 'Indo-European language'? Write a comprehensive essay on "Indo-European family of languages". 3+7
- (d) What is Phonetic law? Explain Grimm's law with examples. 10
10. Write short notes on any *two* of the following: 5×2 = 10
- (a) Accent
- (b) Epenthesis
- (c) Haplology
- (d) Dissimilation.

—x—

